

'Duurzaamheid vraagt om een krachtig sociaal beleid'

Pieter Winsemius wordt en werd met regelmaat de meest invloedrijke duurzame Nederlander genoemd. Vorige maand nam de voormalige VROM-minister (1982 tot 1986) afscheid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). "Een duurzame wereld bestaat niet als de samenleving in sociaal opzicht ramelt."

DOOR ALEXANDER HAJE

Pieter Winsemius (70) was sinds 2003 lid van de WRR, met een korte onderbreking in 2006. Eerder dit jaar nam hij afscheid als buitengewoon hoogleraar Management van Duurzame Ontwikkeling aan de Universiteit van Tilburg. Winsemius gaat zich de komende tijd toeleggen op het schrijven van fictie, vertelt hij in zijn werkkamer aan de Lange Vijverberg, waar de WRR is gevestigd. Hij verontschuldigt zich voor de "rotzooi" en wijst naar de boeken die hoog staan opgestapeld, klaar om te worden vervoerd in verhuisdozen. Wat hij precies gaat schrijven, weet hij nog niet. "Ik moet daar eerst nog eens rustig over nadenken. Ik wil daar nu niets over kwijt. Maar ik denk niet dat ik ooit de Pulitzer-prijs zal winnen."

Duurzame Nederlander

Bij zijn afscheid van de WRR werd Winsemius benoemd tot Commandeur in de Orde van Oranje-Nassau. Hij ontving de onderscheiding voor zijn bijzondere inzet en verdiensten voor de samenleving. Winsemius publiceerde tal van boeken en rapporten, zoals het rapport 'Vertrouwen in burgers', over de kloof tussen burgers en overheid en hoe deze te dichten is. Na de landelijke verkiezingen op 12 september werd Winsemius door lezers van de Volkskrant als de meest ideale en gewilde kandidaat voor de ministerspost van het departement Infrastructuur en Milieu genoemd.

'De Green Deals van Verhagen zijn een voorbeeld van tennisballenbeleid'

U blijkt door velen gezien te worden als een van de meest invloedrijke duurzame Nederlanders. Wat vindt u daarvan? Winsemius: "Het zegt mij heel weinig. Ik was ooit eerste in de duurzame top 100 van het dagblad Trouw, daarna derde en toen 23ste. Nu ben ik eruit. Daarmee is de bekendheid van dat soort lijstjes aangegeven. Het begrip duurzaam werd bovendien tekort gedaan. Het ging bij Trouw om het milieu en niet om natuur. Duurzaamheid betekent people, planet en profit. Het gaat om de sociale, economische en fysieke leefomgeving. En het is juist de sociale kant die het grootste probleem in de wereld vormt. Daar zitten we knel. Milieubeleid betekent dat je juist op sociaal terrein een heel krachtig beleid moet voeren. Het trieste is nu dat de P van people geen sterke belangenbehartiger meer heeft in onze maatschappij. Vroeger was die er wel. We hebben geen milieubeweging op sociaal gebied, die in de grote steden actief is. Daar zit dus een probleem. Daarom ben ik tijdens mijn werk bij de WRR die kant opgegaan. Ik heb mij letterlijk op de achterstandsburten gestort."

Ik heb daarmee de klassieke groene kraan wat dichtgedraaid en die aan de maatschappelijke kant opengedraaid. Ik ben tegen problemen aangelopen, waarvan ik niet voor mogelijk hield dat we die in een rijk land als Nederland kennen. Dat vond ik heel ontmutterend. Met name die sociale kant hebben mensen aan de beleidskant niet op hun netvies."

Brug slaan

U heeft ooit eerder gezegd dat milieu een rijkdomsprobleem is.

"Als er op milieugebied iets aan de hand is, dan staan actiegroepen en politieke partijen in de rij om er aandacht voor te vragen. En die aandacht krijgen ze vervolgens ook. Op sociaal gebied is dat wel anders. In voorbije jaren was er de kerk of vakbeweging die zich sterk maakte voor sociaal zwakkeren. Maar ook die zijn hun greep op de wijk of buurt kwijtgeraakt. Daardoor is er een gat ontstaan, waardoor de slag naar echte duurzaamheid heel moeilijk valt te maken."

Waarom lukt het de overheid niet om een brug te slaan tussen beleid en burger?

"In het WRR-rapport 'Vertrouwen in burgers' dat in mei is gepubliceerd, worden vier randvoorwaarden genoemd om de burger te bereiken. Een: de ene burger is de andere niet. Je moet differentiëren en beleid richten op verschillende groepen burgers. Twee: je hebt trekkers nodig die initiatieven ne-

men. Die zijn er volop. Wat ontbreekt zijn de verbinders die bruggen kunnen slaan tussen groepen en met overheden en maatschappelijke instellingen. Drie: je moet goede informatie geven. Als de burger die niet krijgt, doet hij ook niets. Die informatie is nu vaak gammel. Vier: je moet mensen serieus nemen. Burgers de ruimte geven om initiatieven te kunnen nemen. En, heel belangrijk, burgers willen gehoord worden, willen serieus genomen worden. Maar in de praktijk wordt door beleidsmakers weinig met die inspraak gedaan. Op al deze vier punten is een verbetering hard nodig. Gebeurt dat niet, dan haken mensen massaal af. Met als gevolg dat het beleid faalt."

'Het gaat er om dat je als overheid initiatieven die van anderen komen moet versterken'

Hoe was dat ten tijde van uw ambtsperiode als minister van VROM?

"Er waren wel degelijk doelgroepen waar we ons toen op richtten. Er was dus differentiatie. Niet op alle plaatsen werkte dat. We hebben heel grote publieksacties gedaan. Zoals een wereldbolletje als kaars. Daarmee wezen we mensen op hun eigen verantwoordelijkheid. Het werkte

redelijk. Natuurlijk hebben wij toen ook niet alles goed gedaan. Maar we hadden het voordeel dat burgers nog niet moe waren van al die inspraakrondes die pas later volgden."

Denkfout

Is ons politieke bestel van vier jaar een kabinet en dan weer een volgend kabinet niet fnuikend voor een standvastig en stabiel milieubeleid?

"Daar moet je niet moeilijk over doen, vind ik. Leendert Ginjaar was mijn voorganger op VROM, daarna kwam ik, en die beleidslijn liep toen wel door naar Ed Nijpels. Hans Alders, die van 1989 tot 1994 minister was, hield die lijn ook nog vast. Maar toen begon het te veranderen. Dat zoiets gebeurt is logisch. Als problemen zijn opgelost, dan is het klaar. Daar kwamen wel twee grote problemen voor terug: klimaatverandering en biodiversiteit. Die zitten nu allebei bij EZ. Dat vind ik een denkfout. Energie zit ook bij EZ en dus is er voor het departement Milieu wel heel erg weinig over. Het is niet ondenkbaar dat dat misschien op den duur zelfs helemaal verdwijnt."

Stond uw werk bij de WRR met lange termijnadviezen niet haaks op de korte termijnvisie van de politiek?

"Er zijn politici die de lange termijn heel goed in het oog houden. En zich daarop richten. Er zijn er ook die niet afstevenen op dat langetermijndoel. Die maken wel sprongen, maar komen nooit aan de overkant van de rivier. In het verleden waren er ook al politici die je niet de rivier moest opsturen. Die moest je met

een zwemvest en een touw naar de overkant slepen. Maar over het algemeen houdt de politiek heel scherp de lange termijn in de gaten."

Green Deal

Vindt u dat de vorige kabinetten met het energiebeleid vooruitgang hebben geboekt?

"Het energiebeleid van de afgelopen acht jaar is niet van een overweldigende helderheid. Het kabinet waar Jacqueline Cramer in zat, had energie heel hoog in het vaandel staan, maar het beleid bleef te veel hangen in vage contouren. Er waren wel hele hoge doelstellingen, maar ze kwamen niet in de buurt van een realisatie. Haar opvolger, Maxime Verhagen, volgde met zijn Green Deal het buitenland. Daar was een pak geld voorhanden, hier was dat een beetje zoekgeraakt in de topsectoren. Het positieve van die Green Deal is dat het initiatief van anderen moet komen. Helaas heb ik daar niet veel van gezien. Ik weet niet wat er van al die projecten terecht is gekomen. Probleem bij die Green Deals is dat er geen sprake is van duidelijke thema's. Het zijn allemaal projecten die uit een vijver zijn gevist en in een groot visnet zijn gedaan. Ik noem dat tennisballenbeleid. 68 tennisballen stuiteren alle kanten op als het visnet scheurt. Er zit geen enkele samenhang in. Dat had wel gemoeien. Er is geen harde klap op dat beleid gegeven."

Wat had volgens u wel moeten gebeuren?

"Ik vind dat op het gebied van energiebesparing een veel duidelijker beleid richting huishoudens gevoerd moet worden. Het is na-

tuurlijk wel leuk om in Hoenderloo ergens op een dak een windmolentje te monteren. Er is niets tegen op dat soort vriendelijke initiatieven. Maar uiteindelijk is dat veel te weinig. Het gaat er juist om dat je als overheid initiatieven die van anderen komen moet versterken. En dat die overheid een toegevoegde waarde levert. Dat mankeert aan de Green Deals, zoals Verhagen die voor ogen stond."

'Er zijn politici die de lange termijn heel goed in het oog houden. En zich daarop richten'

U noemde al even het Topsectorenbeleid. Zet dat iets in beweging?

"Wij moeten het in Nederland van de denkindustrie hebben. En niet van de maakindustrie. En juist daar is het Topsectorenbeleid op gericht. Het merendeel van het geld gaat naar grote ondernemingen. Maar wat is het Nederlandse belang daarbij? De aandeelhouders van die bedrijven zitten bijna allemaal in het buitenland. Het kapitaal zit niet in Nederland en de investeringen worden niet in Nederland gedaan. De werknemers van die ondernemingen zitten ook nog eens voor het overgrote deel in het buitenland. Ik vraag mij werkelijk af wat nu het belang is van dat Topsectorenbeleid. Ik vind het een curieuze beleidsmanoeuvre. Net als de Green Deal."

Pieter Winsemius: "Ik heb de klassieke groene kraan wat dichtgedraaid en die aan de maatschappelijke kant opengedraaid."